

СЕЋАЊА ОЧЕВИДАЦА

Радивоје Ћеранић

Био сам непосредни учесник у више борби које су вођене са непријатељским снагама за ослобођење Крушевца, у самом Крушевцу и у непосредној околини Града.

Једна од највећих и најжешћих борби која је до тада вођена за ослобођење Крушевца, десила се дана **10. септембра 1944. године**. **ТОГ** дана **5. батаљон 4. пролетерске црноГорске бригаде** налазио се на борбеном положају у реону села Пепелевца и Читлука. Након краће процене ситуације на терену, прикупљених података, извршеноГ извиђања и осматрања, командант **5. батаљона Радован Никитовић** позвао је командире чета, политичке комесаре и њихове заменике (ја сам тада био заменик командира **3. чете Обраду Даниловићу**), и у кратко изложио ситуацију на терену и непријатељским снагама које се налазе у Крушевцу. Према добијеним информацијама у Граду Крушевцу налазе се мање јединице Немаца и четника. Међутим, процена ситуације на терену није била адекватна стању и бројности непријатељских снага које су се **ТОГ** дана налазиле у Крушевцу. Командант **5. батаљона** издао је наређење да **1. и 3. чета** крену правац Крушевца, а **2. чета** и штаб батаљона да остану на положају иза Града као заштитница. **1. и 3. чета** кренуле су у две колоне преко Равњака. Кад смо прешли Гарски поток, чете су се развиле у борбени поредак-стрељачки строј. Прва чета кретала се десно од Пећке улице према Гробљу. Одатле једним делом чете да избије у тврђаву и да се ту споји са трећом четом, како би заједнички напали немачку јединицу која се налазила у старој Гимназији. Други део чете имао је задатак да напада Градску кућу и да је освоји. Моја трећа чета имала је правац дејства Главном улицом (Лазарица)

и да десним крилом избије код тврђаве Где треба да се споји са деловима прве чете и да заједнички нападну Немце, а лево крило чете да се креће пругом према железничкој станици и десно према центру Града. Напад је био муњевит, нисмо имали неких јачих сукоба све до изласка на борбену линију Тврђава (кула) - Фабрика ваГона. Све Групице четника и недићеваца бежале су испред нас, тако да од наших бораца нико није испалио ни метка за њима. 1. чета је запленила 2 тенка који су се налазили у кукурузу испод ГрадскоГ Гробља, али нажалост нисмо знали да их користимо и употребимо у борби против непријатеља. Касније, након извесноГ времена ова два тенка ће пројурити кроз наш стрељачки строј и тући по нама из топова и митраљеца.

Најжешћи борбени окришaj између нас и непријатељских снага био је у кругу тврђаве и око старе Гимназије.

Многи игноришу значај борбе коју смо водили 10. септембра 1944. Годинеу центру Крушевца и ближој околини. За овај јуначки подвиг бораца 5. батаљона 4. пролетерске бригаде чула је цела Европа, јер је Радио станица "Слободна Југославија" објавила вест да се у Крушевцу воде уличне борбе.

Радун Гарчевић

Наш 4. батаљон је стигао преко ноћи у село Мешево. Грађани су се изненадили и са зебњом очекивали "незапамћени терор" како су им тада претили четници. Један сељак пита: "Јесте ли ви то та војска Пека Дапчевића?" Одговорено му је потврдно. Па и ви сте као наши партизани, не претите нам, не тражите храну.

Једна стара жена издвоји се из Групе па пита имамо ли ми шта да једемо. За сада немамо ништа - одговорили смо јој. Чекамо интендатуру која се о томе брине. Жене одоше кућама. Доносе у шерпама и тепсијама пројино брашно за качамак, друге доносе сир и кајмак, а једна две шерпе масти. Доручак је, после поноћи, био боГат.

Већ је зашао 10. септембар. Стигли смо на полазне положаје око 4 сата. У 5 часова су сви батаљони отпочели напад на својим правцима:

- 3. батаљон је кроз борбу преко Обилићева улазио у Бивоље и Крушевац.

- 5. батаљон је разбио обезбеђење испред Лазарице па се преко Ложионице и млина упутио ка центру Града.

- 2. и 4. батаљон су наишли у Равњаку и БаГдали на јаку спољну одбрану.

Четврти батаљон је у Равњаку у порушеним војним објектима наишао на две линије одбране Града. Немци су изненађени Густином наше ватре, јер их је тукло десет италијанских тешких бреда и тешки бацачи баражном ватром. Разбијени повукли су се из Равњака у коме је остала муниција, храна, лоГорска опрема, шаторска крила, ћебад, а у подземним склоништима оГроман број сандука са алкохолним пићем.

Стигли смо до треће линије одбране код лазаричкоГ моста. Ту су била два велика земљана бункера. Бацачи су истерали посаду из бункера. Немци су побеГли ка Гробљу и порти цркве Лазарице у центру ЛазаревоГ Града.

На 4. батаљон се код Гробља и места зв. Баре, сручила велика артиљеријска и митраљеска ватра. Имамо доста рањених. Пети батаљон је искористио удар на нашем правцу па се кроз поља низ пругу пробио до Ложионице, Мериме, протутњао целом Старом чаршијом и упао у порту, околно стару Гимназију са одељењима Гестапоа.

Ка БаГдали је усмерен 4. батаљон са задатком да туче Немце и омогући 2. батаљону да преко Расадника упадне у центар Града код нове Гимназије. Немци су схватили да су тучени са три стране па су затражили помоћ од четника чије су се јединице налазиле у непосредној близини Града, Јасика, Кукљин, Бела вода, Дренова. Четници су журили да ударе батаљонима 4. пролетерске бриГаде са леђа.

Немци су из касарне упутили једну тенковску чету у два правца: три тенка су усмерили преко Лазарице ка Равњаку на 4. батаљон, 2 тенка према БаГдали на 2. батаљон. Нису далеко стигли јер су се плашили ТТ пушака. Када је опалио наш топ 45 мм марке "Шкода" настала је тупњава рикошетирања Граната. Трећи батаљон је принуђен да се повлачи а 4. батаљон је усмерио своју ватру ка цркви Лазарици и старој Гимназији где се воде уличне борбе у околним улицама.

ЗбоГ опасности да се четници не појаве с леђа у Читлуку у њему је остављен само један вод. Хитно је упућена ојачана чета 4. батаљона да спречава продор четника. Тако је четврти батаљон тукао придошла појачања Немаца, тукао тенкове и задржао их на удаљености, помогао 5. батаљону да заврши операцију опкољавања Немаца у старој Гимназији.

У то се чула оштра борба у Читлуку и Пепељевицу као знак да су стигле четничке јуришне јединице. Четврти батаљон је хитно упутио појачања, али је ослабио снаге које нападају Град.

Немци су упутили тенкове према Степошу и селу Гари да онемогуће повратак бриГаде у подјастребачка села. Пратећа чета се налазила на том путу те јаком ватром зауставила Немце још код Завода.

Наш први напад на Крушевац за његово ослобођење није успео. ПоГинуло је много недићеваца, љотићеваца, полиције, Немаца а и бриГада је имала Губитке. ПоГинуо је командир чете Шарбаз. Требало је на Град да нападну истовремено обе бриГаде а не само четири батаљона 4. бриГаде.

Пред подне Немцима су стизала појачања 3.000 четника из западноморавских села и 2.000 Немаца из Трстеника и Краљева.

Напад смо поновили наредне ноћи уз још веће борбе и Губитке са обе стране. Немцима и четницима је помогла пристигла авијација и подршка већег броја придошлих тенкова.

Због тога наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије, није остварено тих дана те Крушевац тада није ослобођен.

Олга Борђевић - Богуновић

Увече 9. септембра, чула сам и обрадовала се да је једна Група логораша пуштена из Смедеревске Паланке. У зору је учестало пуцање појединачно и рафалима. Не знам докле ће трајати борба али знам да рано, јутарњим возом, стижу логораше. Са станице не смеју да се макну док траје полицијски час, односно до 6 часова.

Извиривала сам кроз прозор. Септембарска магла не дозвољава ми да видим даље. Наједном се на улици појави Нада Соколовић Маче. Била је заједно са мојом сестром у логору. Каже ми да Милица чека крај полицијског часа на железничкој станици.

И даље се чују пуцњи и рафали, све је некако било ту изнад нас. Потајно смо тако жарко желели да партизани ослободе Крушевац.

Како смо становали на спрату у Цара Лазара улици бр. 20, имање нам је позади било све до фабрике "Мериме". Бојали смо се, па смо ја, сестра и млађи брат сишли у подрум. Посматрала сам како партизани продиру поред Ложионице. Још увек је зора, тек је 5 сата. Усред тих учесталих пуцњава и рафала, чујемо да неко у нашем дворишту запомаже, зове у помоћ. Из дубине нашег дворишта долази један војник, није у потпуној униформи, пушку држи по страни, жури пробија се некуда.

Кад је свануло изашли смо у двориште. Доле близу Мериме испод дуда лежи мртав недићевац. За њега је са полицијом ускоро стигла његова супруга. Однели су га на Гробље. Изнели су једног мртвог и из дворишта преко пута наше куће. Кажу да је много мртвих до Порте и старе гимназије. Улице и дворишта су била пуна војске и полиције. Кажу да су партизани упали у Град кроз ардуне и дворишта а

онда направили уличне борбе све до Порше, Соколчне и Миличине улице.

Богдан Богуновић

У мојој чети у Четвртој пролетерској била је болничарка Станија Ђуришић. Она ми каже у време борби за Краљево да су се у Крушевцу у околним улицама око порте и Гимназије, ложонице и фабрике вагона водиле уличне борбе. Најтеже је било када су опколили зграду старе Гимназије у којој се налазио штаб Гестапоа. Два Немца су изашла на улицу ради преговора. Наш командир Шахбаз био је нервозан, скочио је на првог Немца. Гушили су се, обојица су пуцали један у другог и погинули. Другог преговарача подофицира су зграбили наши борци и спровели у штаб батаљона, потом у бригаду и на крају у штаб дивизије.

Даница Стојадиновић, Горњи Степош.

Из хронике Душана Миљојковића, Горњи Степош

Штаб 4. црногорске пролетерске бригаде налазио се од 30. августа до 5. септембра у рејону села Разбојна а потом се приближио Крушевцу и сместио у селу Горњи Степош, у кући Милете Марковића, председника Општинског НОО, чији је син Милан Грујица - борац Расинског НОП одреда отишао са 1. јужноморавском бригадом у Босну а сада се као комесар батаљона 3. српске бригаде враћао у Србију те на Копачику у околини Куришумлије, надомак своје куће, водио борбу са Бугарима и код Сагоњева је погинуо.

Милета Марковић пружао је сва обавештења о стању на терену и Крушевцу до којих је долазио. У његовој кући се налазио штаб а преко пута у кући Спасојевића радио станица. Електрична енергија добијана је окретањем мале динамо

машинв великим шочком са зуичаницима која су окрешала два човека. Личила је на велики бицикл.

Командант бригаде је захтевао од Милете да пронађе војно позадинске органе, партијско-политичке раднике, да му они прибаве веродостојне податке о стању у Граду. Пронашли су Душана Миљојковића такође из ГорњеГ Степоша, сада омладински руководилац Среза и Округа те му поновили задатак.

Милета и Душан су у Град упутили Дану Стојадиновић, супругу Милисава Стојадиновића Османа, који је марта месеца поГинуо код Велике Планае у борби са БуГарима. ЊеноГ оца су четници насилно спровели у Јасику. Прихватила је да пође у Крушевац. Требало је да дође само до млина, да посматра и памти Где се налазе непријатељске јединице у Граду. За случај да је задрже и саслушају, да каже да је пошла у посету оцу у село Јасику.

Даница, млада и паметна жена, остави синчића код мајке и упути се у Град. Све је лепо обавила, али када се враћала из Града у Грштаку су је ухапсили четници тврдећи да је шпијун. Задржали су је у затвору **ТОГ** и наредно? дана.

У штабу нестрпљење, добијен је задатак да се крене на Град из више праваца.

Даницу је ослободио Божин Милуновић, сеоски командант места из ГорњеГ Степоша. Стигла је до Милетине куће и штабу бриГаде дала податке о покретима Немаца, положају четника, и о причама четника који чувају затвор да ако партизани нападну Крушевац неће моћи да Га одбране.

Миљко Михајловић, село Шавране
(Из хронике Душана Миљојковића, Горњи Степош)

Ујутро 10/11. септембра, после поновљеноГ напада на Крушевца, нашао се у Крушевцу Миљко Михајловић из Шаврана. Он је много пута по налогу РасинскоГ НОП одреда силазио у Град те преносио материјал и обућу. Без проблема је процуњао у Граду и вратио се у село.

У Шаврану се налазио штаб 5. батаљона и делови пратећих оруђа 4. пролетерске бриГаде. Сазнавши да се Миљко вратио из Града одмах је позван у штаб батаљона. Добијене податке су преко обавештајних официра брзо пренели штабу бриГаде.

Штаб бриГаде планира трећи напад на Град, наређује 5. батаљону да крене преко аеродрома право на Гритак. Замоле Миљка да пође као водич. Миљко је са извидницим био на челу колоне. Стигли су близу аеродрома. Показивао је где се налазе бункери, како се могу напасти и заобићи. Батаљон је очекивао знак за напад, кад уместо наредбе да се јуриша стиже наредба, натраг све јединице у село Церову. Миљко се сећа да је у Церови видео много виших официра чак су му рекли да је официр на белом коњу Пеко Даччевић.

Руџица Букић -Перић

Тек што је прошла 1944. Година, борбе су се водиле далеко од Крушевца али су се по селима појављивали одметници Мирка Томашевића. Ноћу су упадали у села претили председницима Народно ослободилачких одбора, активистима а нарочито истакнутим омладинцима.

Милица Јовановић из Буковице до ослобођења Крушевца секретар ОпштинскоГ комитета СКОЈ-а у Ломници, потом члан СрескоГ комитета СКОЈ-а Среза расинскоГ била је веома активна, храбра и одлазила у села без пратње. Када је дошла у посету породици у Буковицу сачекали су је одметници и убили.

Сахрани је присуствовао велики број омладине из Крушевца. Хор ученика Гимназије певао је песму "Ви падосте жртвом". Како је растојање од куће до Гробља преко 3 км Ружица Ђукић је пришла Душану Миљојковићу и рекла следеће о Милицы:

"Почетком 1944. године дошла је Милица Јовановић млада и лепа сељанчица у Првомајску улицу код рођаке Дане Вукелић. Замолила је рођаку да ме пронађе и види. Запрепастила сам се када ми је причала о стварима које знам само ја и скојевци из Града који се сада налазе у одреду. Знала је ко сам, отворено ми је причала о томе како живите и радите на слободној територији. Плакала сам од радости и питала се када ће Крушевац бити ослобођен. Она се на то насмејала. Долазила је више пута а око 7. или 8. септембра дала ми је важан задатак: "Да би био Крушевац слободан потребно је да са својим другарицама прикупиш податке о распореду непријатеља од БаГдале до Ложионице".

Док ме је она чекала код Дане Вукелић ја сам се изГубила и онолико колико сам моГла прикупила сам информације о распореду и броју непријатељских јединица на поменутих положајима. Рекла ми је да су и многи други омладинци упућени у Град по сличном задатку. И заиста после неколико дана извршен је напад на Крушевац и ја сам била срећна, јер сам осетила да се слобода ближи, и јер сам и ја допринела колико сам моГла том циљу.

Десимир Здравковић Ћеса, професор у пензији

Поводом писања часописа "ПоГледи" из КраГујевца, забележена су у Савезу бораца у Крушевцу многа сећања о стварном стању у Граду неколико дана пре његовоГ коначноГ ослобођења. На округлом столу у Радио Крушевцу учествовао је и Десимир Здравковић - Ћеса.

Он тврди да је као гимназијалац живео са родитељима у Башићевој улици. Да је на десетак дана пре ослобођења Града, Башићева улица преплављена четничким штабовима и војводама. Са њима је дошао и амерички официр Крамер.

У кући Светислава Милосављевића Тиле пушкар, Кесеровић је сместио свој штаб Расинско-топличке Групе корпуса. У истој кући је становао и амерички официр. Кесеровић је становао у својој кући у Пећкој улици, а у штаб долазио сваког јутра. Крамер се слободно кретао у овом делу Града као и ми омладинци. Није нас чудило што су сви четнички штабови смештени у Крушевцу, свима је била позната сарадња четника са Немцима. Чудило нас је како Немци дозвољавају да им један непријатељски официр живи у Граду.

У Душановој улици (данас улица Милоја Закића) смештен је штаб Расинског четничког корпуса мајора Зорана Антоновића; на крају Старе чаришије према Лазарици други штабови, кафане пуне четника, у италалама пуно коња и послуге. Недалеко од моста у Лазарици је штаб Весића, у Бивољу штаб Мирка Томашевића. На обали Расине у Бивољу копали су дубоке ровове и утврђења.

Око Града, на улазу у Град и по удаљеним селима воде се сталне борбе за ослобођење Крушевца. У свим тим борбама заједно са Немцима учествују и четничке јединице.

Ми дечаци смо сваког јутра Гледали са улице Кесеровића како се умива са уживањем, читавим ритуалом.

Миодраг Лазаревић - Габел, из Ломнице
(Из хронике " Ломница" Душана Миљојковића)

У време када се 2. пролетерска дивизија са својим бригадама вратила на подручје Крушевца, наставила је са припремама за општи напад на Град, да разбије немачки Гарнизон и ослободи Крушевац. Штаб Дивизије се налазио у селу Дворане а 3. и 4. пролетерска и 6. српска бригада запоселе положаје око Града са запада, југа и истока. Са северне стране, у поморављу, налазиле су се четничке јединице. На дан 29.

септембра Кесеровић је напустио Белу Воду, преместио је свој штаб у Крушевац, у коме се налази немачки Гарнизон, јединице Љотићеваца, недићеваца и Бугара. О распореду тих јединица имамо више сећања од којих је једно Миодрага Лазаревића из Ломнице, а друго Десимира Здравковића-Ћесе, професора физичкоГ васпитања.

МиодраГ Лазаревић, омладинац, члан сеоске партизанске десетине у Ломници, без оружја, заробљен је првоГ дана офанзиве на Јастребац на потесу Гњиловац. Ухватили су Га четници Расинске бриГаде. Везали Га и водили са собом све до Гајтана и Куковице. Мајор Зоран Антоновић, командант расинскоГ четничкоГ корпуса имао је дивноГ коња, коГа није умео да неГује сеиз. Лазаревић Га је, будући да се везан налазио око коњушнице, учио како се неГује коњ. Када је за то сазнао Антоновић, наредио је да Лазаревића ослободе. Поставио Га је за новоГ сеиза.

На округлом столу у Радио-Крушевацу, поводом писања "ПоГледи" водио се разговор о сећањима очевидаца. Лазаревић је у етар Говорио:

"Био сам сеиз, као заробљеник, код мајора Антоновића. ЊеГов штаб се налазио у Душановој улици (сада Закићева) у кући у којој се после рата налазио антитуберкулозни диспансер. Коњушнице су биле у кафанама Старе чаршије, моја у италима Мусе и Марка. Имао сам задатак да свакоГ дана доведем оседланоГ коња до штаба команде. Природно је да сам Га јахао. Кад сам се мало ослободио јахао сам и према Гриштаку. ЈедноГа дана Галопом сам прешао Кошијско поље и стиГао у Мудраковац. Зауоставиле су ме партизанске страже и заробиле. Ја им довикујем да ме хитно воде у штаб бриГаде, да опишем Где се налазе четнички штабови.

На салушању сам рекао следеће:

"Штаб КесеровићевоГ корпуса налази се у Башићевој улици у кући Тиле Пушкара. У тој зГради станује и амерички официр поручник Крамер. Кесеровић станује у Пећкој улици у својој кући. Штаб Весића налази се у првим зГрадама иза моста, према Лазарици, а његове јединице распоређене у непосредној

околини. Штаб Мирка Томашевића, команданта Расинске бригаде, је целу своју бригаду поставио обалом Расине у Бивољу. Ископали су ровове, утврђења, окренути Обилићеву, да туку партизане ако наиђу. Штаб им се налазио у великој кући близу моста. Град је пун четника, било мањих јединица, или Група, па чак и луталица. Кафане пуне, коцка се и пије. Немци се свакоГ дана бројно смањују, БуГари одоше."

Мика Мићућ, трГовац из Хајдук Вељкове улице

Јутро 14. октобра 1944. Године, било ми је као свако претходно десетак дана уназад. Град пун четника, Немаца је све мање у Граду.

Наједном око пола девет наста нека узбуна у центру, народ је кренуо ка Расинском трГу и Гриштаку. Ја изашао на улицу да видим шта се доГађа. Пођем ниже ка Расинском трГу, он пун народа који бежи ка Расаднику. Питам шта је? Вичу Руси се приближавају, сад ће тешке борбе између Руса и Немаца. Ја помислих куда да бежим. Одем у Бивоље у тазбину код породице Тренкић. Кад тамо пуно Бивоље четника. На обалама Расине ископани ровови за тешке и лаке митраљезе. Четници Мирка Томашевића заузели положаје. Знамо да су партизани ових дана стално у Капницији и Паруновицу. Четници су уперили оружје према парттанима, да их спрече да уђу у Град.

У Граду се утишало. Кажу да је митинГ код споменика. Наједном осуше рафали из свих митраљеза са обале Расине према Обилићеву. Видимо да колона Руса и партизана застаде у Обилићеву, око улаза у Завод. Они одГоворише на ватру. Руси извукоше један топчић на брдаице изнад импреГнације. Опалише три Гранате. Једна паде на обалу Расине, једна између Бивоља и Крушевца а трећа у Гриштак у двориште изнад моје куће. Наста кркљанац јер се ту налазила немачка комора коју спроводе Италијани заробљеници. Међу њима је био и Раде Миленковић из ГорњеГ Степоша. Каже да је рањено више Италијана а комора разбијена.

Четници се забарикадирани, укопали у ровове, па настављају жестоку борбу. Довикују, не дамо да уђу буГарски

партизани. Наједном око пола два стиже џип из града. У њему је руски официр и наредник - Босин син из Дворана. Мирко Томашевић изађе пред њих. Рекоше му да је Кесеровић наредио да се прекине борба. За час све умуче. Руси се сврставају у колону на друму, за њима партизани. Четници беже према Багдали.

Руси и партизани уђоше у Бивоље па продужише даље за Град.

Олга Ђорђевић - Бозуновић

На дан ослобођења Крушевца 14, октобра 1944. Године, била сам рано на пијаци. Одједном се пронела вест да долазе Руси. Пијаца је брзо раишчишћена. Ја сам преко црквене порте пошла кући.

Када сам се приближила улици Цара Лазара видим да Немци напуштају Крушевац. Пролазе немачки камиони један за другим. Један камион се заустави близу моје куће ваљда због квара. Немци нису имали када да Га поправљају. Напустили су га и брзо замицали ка Лазарици. Народ који се нашао на улици, скочио је на камион и стао да узима ствари из њега. Придружила сам им се и ја и успела да узмем један мали кофер и један руксаг.

Док је народ односио ствари из камиона посматрали су нас четници који су се налазили у кафани Иричанин, преко пута кафане "Муса и Марко". Пришао ми је један четник и на силу отео кофер и руксаг. Остали четници су отимали ствари другима.

У ишчекивању да што пре сазнамо одакле долазе Руси приметили смо покрете четника. Они су се налазили у многим кафанама па и у Балишићевој улици, Један четник је на коњу јурио према млину и Јасичком путу. После кратког времена он се врати. Сазнали смо да Руси долазе из Јасике.

У том ишчекивању и одушевљењу, јер смо жарко желели слободу, сав народ је изашао да код старог млина сачека Русе.

Време је тако брзо промицало, тако да сам ја са масом народа отишла у центар Града до споменика. На балкону хотела "Париз" приметила сам Кесеровића који је већ држао Говор. Убрзо су се четници повукли са балкона јер се пронела вест да су партизани стигли у Град. И заиста смо ту код споменика дочекали партизана. Четници, аГенти, припадници полиције бежали су према Багдали и Лазарици.

Радивоје Ђеранић

Прошло је пуних 36 дана од 10. и 11. септембра када смо напали Немце и њихове сателите састављене од домаћих издајника свих боја у самом центру Крушевца. У том раздобљу било је још покушаја и напада на непријатељске снаге које су се налазиле и браниле Град Крушевац. За то време, наша Четврта пролетерска бригада водила је борбе на простору Жупе, преко Западне Мораве, на Дренови, Медвеђи, Парџанској коси и многим другим местима око Крушевца.

14. октобра мој 5. батаљон 4. пролетерске црноГорске бригаде, поново креће у борбу са осталим нашим јединицама да ослободимо Крушевац од немачког окупатора и његових савезника - четника. ГоГ дана у поподневним часовима нападамо село Читлук и исти ослобађамо. Након краћеГ задржавања и чишћења терена од остатака чепшика, крећемо у борбеном поретку према Крушевцу. На нашем правцу дејства нисмо имали неких јачих сукоба са противницима, јер су они одсупали и бежали према центру Града где се налазила Главнина њихових снага. Било је неких мањих Група четника који су користили мрак (ноћ) и бежали својим кућама.

Наш 5. батал,он је увече запосео борбену линију Лазарица на лево где се данас налази "Јастра" и складишта. На овај простор, нешто прије нас стигле су јединице Црвене Армије. Ту је била размештена сва њихова техника: артиљерија, тенкови, самохотке, каћуше и остала пратећа техника. На овој борбеној линији били смо заустављени од стране јединица Црвене армије. Нису нам дозволили да продремо у центар Града. Наш сусрет са борцима и официрима Црвене армије био је шуџан и разочаравајући, јер је изостала она радосн и

одушевљење које смо годинама очекивали. Како је у нашим јединицама било доста Руса које смо заробили на Ибру, а било је доста њих који су раније бежали из немачке војске (власовци) у наше редове, није нам било тешко да ступимо у контакт са њиховим војницима и официрима. Они нису имали разумевања за наше захтеве. Онда је основана војна делегација од неколико официра која је тражила пријем код њихове команде да преговара у вези неспоразума који је настао у нашим односима. У првом покушају није било неких битних резултата. У другом разговору војна делегација је увећана са 2-3 другарице и делегација је успешно обавила преговоре.

Најдан Здравковић - Шерћа

13. октобра 1944. Године, начелник штаба 17. ударне бригаде Радивоје Лазаревић - Глумац и обавештајни официр Аца Павловић, састали су се у Каонику са пуковником Црвене армије. На овом састанку био сам и ја као курир штаба бригаде. На састанку су уговорена садејства наше бригаде са јединицама Црвене армије према Крушевцу.

Командант стрељачког пука 19. вороњешко-шуменске дивизије Црвене армије интересовао се о распореду наших јединица и других бригада: Где се која налази, са каквим наоружањем смо опремљени (колико топова, бацача и пушака тј. бораца). Интересовао се и за непријатељске снаге које бране Крушевца, да ли су добили каква појачања и слично.

Црвеноармејци су питали нашег начелника штаба бригаде: "Скољка пушки у вас јест?" начелник штаба није знао руски језик па је рекао: "Имамо 1700 пушака". То је код пуковника и осталих изазвало смех. Русе је интересовало колико имамо топова, јер на руском пушки значи топова. Начелник му је онда одговорио: "Немамо топова, имамо само средње минобацаче". Са тим одговором Руси су се задовољили, па је на овом састанку договорено да наша бригада садејствује са њима у наступању ка Крушевцу.

Већ у 15 часова наређено је нашем 1. батаљону да поседне положај северно од пута Каоник - Крушевац све до

висине села Текије и да истури извиђачке делове према селу Дедини и уићу Расине.

Трећем батаљону наређено је да затвори правац село Црквина - Мали Шиљеговац - Пасјак - Кобиље, све до Капиције. Четврти батаљон је оријентисан у правцу Крушевца.

На левом крилу наше бригаде налазила се 3. српска бригада, а наш 2. батаљон задржан је у резерви у рејону Кулина • Вукања.

Након договора са совјетским руководиоцима, стигло је наређење штаба 2. пролетерске дивизије за штаб 17. бригаде да хитно упути један свој батаљон према Јастрепцу, јер су се тамо појавиле веће Групе Немаца који су бежали из правца Прокупља. Уз то, запретила је опасност војној болници у Рибарској Бањи. Ове групе Немаца су брзо похватане или ликвидиране.

Штаб 17. бриГаве је том приликом издао наређење штабовима 1. и 3. батаљона као пратећој чети и инжењеријском воду да наставе заједничка дејства са јединицама Црвене армије за ослобођење Крушевца, док је 4. батаљон хитно упућен у село Рибаре и Вукања да што пре избију на Гребен Јастрепца и тамо похватају или униште Групе Немаца. Са јединицама Црвене армије, из правца Обилићева, у Град је ушао 3. батаљон 17. бриГаве и делови 3. српске бриГаве. Сутадан 15. октобра у Крушевац су ушли и остали делови 17. бриГаве.

Пре уласка у Град јединице Црвене армије, 17. и 3. српске бригаде са правца Обилићева, водиле су кратку борбу са четницима Драже Михајловића под командом Мирка Томашевића. У овој борби пред нашим очима поГинуло је 18 руских војника и 7 наших бораца.

15. октобра 1944. Године одржана је парада наших и јединица Црвене армије. Трибина је била постављена испред хотела "Париз". На трибини су, поред осталих, били Генерал Миљајев, неколико пуковника Црвене армије, командант 2. пролетерске дивизије Средоје Урошевић, наш командант бриГаве, начелник штаба и други руководиоци.

У паради су учествовала наша 2 батаљона (јер су борци били најлепше обучени), један батаљон 3. српске бриГаве и механизована јединица Црвене армије.